

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน Guidelines for Sustainable development of Buddhist tourism in Kalasin province

[Received: May 5, 2025; Revised: May 30, 2025; Accepted: June 5, 2025]

ธนารินทร์ สุภรัตน์กุล

นักศึกษาลัทธิสุตตวรรค
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อุมาวดี เดชธำรงค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Tanarin Suparattanakul

Master of Public Administration Program,
College of Local Administration,
Khon Kaen University

Umwadee Detthamrong

Assistant Professor,
College of Local Administration,
Khon Kaen University

CORRESPONDING AUTHOR

Umwadee Detthamrong, Assistant Professor, College of local administration, Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand. E-mail: Umwadee.d@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้ตัวชี้วัดสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนใน 6 มิติ ได้แก่ ภาครัฐ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 385 คน ซึ่งประกอบด้วยนักท่องเที่ยว คนในชุมชนท้องถิ่น พระสงฆ์หรือบุคลากรทางศาสนา ผู้บริหารท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ และผู้ประกอบการในท้องถิ่น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาในแต่ละด้าน โดยมีความคาดหวังการสนับสนุนด้านงบประมาณ การสร้างรายได้ของชุมชน การจัดการขยะ การรักษาความสะอาด การส่งเสริมตลาดสินค้าพื้นเมือง การเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่น และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังต่อการพัฒนาในทุกมิติ และ 2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดตามลำดับ และพบว่าทั้งสามด้านดังกล่าวมีผลเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และด้านการบริหารจัดการของภาครัฐส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ พบว่ามิติด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนของจังหวัดกาฬสินธุ์ ในขณะที่การบริหารจัดการของภาครัฐในปัจจุบันยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาส่งผลให้ต้องทบทวนบทบาทและแนวทางสนับสนุนของภาครัฐให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่มากขึ้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา; การพัฒนาอย่างยั่งยืน; มูเตลู

Abstract

This research aimed to study the current situation and propose guidelines for the sustainable development of Buddhist tourism in Kalasin Province. The study applied six-dimensional sustainable tourism management indicators, covering government administration, society, environment, economy, culture, and technology. It employed a quantitative research design, collecting data using questionnaires from a sample of 385 respondents, consisting of tourists, local residents, monks and religious personnel, local administrators and officers, and local entrepreneurs. Data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, multiple correlation analysis, and multiple regression analysis. The results revealed that 1) Stakeholders placed importance on development in all dimensions, with expectations for budget support, community income generation, waste management, cleanliness maintenance, promotion of local product markets, learning local lifestyles, and the use of social media for destination publicity reflecting their expectations for holistic development 2) The overall guidelines for sustainable Buddhist tourism development in Kalasin Province were at a high level. The dimensions of economy, culture, and technology ranked highest, and these three aspects had a statistically significant positive effect on sustainable Buddhist tourism at the 0.05 level. Meanwhile, social and environmental aspects showed no significant effects, while government administration had a statistically significant negative effect. The key contribution from this study was the identification of economy, culture, and technology as the primary driving factors for sustainable Buddhist tourism development in Kalasin, whereas current government management practices remain obstacles to development. It suggests that the role and supportive strategies of government agencies need to be revised to better align with local needs and context.

Keywords: Tourism; Buddhist Tourism; Sustainable Development; Mutelu (Faith-based Tourism)

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจและมีบทบาทต่อการพัฒนาในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอันหลากหลาย นอกจากจะช่วยสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศแล้ว ยังส่งเสริมการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังช่วยสร้างงานและกระจายรายได้ไปยังพื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ในปี 2566 ประเทศไทยมีรายได้จากภาคการท่องเที่ยวรวม 2.13 ล้านล้านบาท (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) ซึ่งมาจากนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ โดยรายได้ดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 หลังจากวิกฤตโควิด-19 ผู้คนทั่วโลกเผชิญความเครียด วิตกกังวล และสูญเสียความเชื่อมั่นในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดกระแสแสวงหาที่พึ่งทางใจ เช่น การไหว้พระ ทำบุญ ปฏิบัติธรรม หรืออบนอบขอพร ซึ่งพุทธศาสนสถานและพระเกจิอาจารย์จึงกลายเป็นจุดหมายหลัก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) การท่องเที่ยวแนวศรัทธาสามารถสร้างเม็ดเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจได้ถึง 10,800 ล้านบาทในปี 2562 นอกจากนี้ รายงานของ Future Market Insight ระบุว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธามีมูลค่าทางเศรษฐกิจทั่วโลกถึง 13.7 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี 2565 และคาดว่าจะเติบโตเป็น 40.92 พันล้านเหรียญสหรัฐในปี 2576 ซึ่งเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่าภายใน 10 ปี (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) โดยนักท่องเที่ยวให้ความสนใจใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ (2) แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธและความเชื่อที่มีชื่อเสียง (3) วัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับศาสนาและประเพณี (พระมหาวิวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน) และพิชญนันต์ พงษ์ไพบูลย์, 2567) นักท่องเที่ยวแสวงหาความสงบทางจิตใจและความสุขผ่านการเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อกราบไหว้ ขอพร และเสริมความเป็นสิริมงคล ผู้คนในทุกช่วงวัยมีความเชื่อและศรัทธาในเรื่องต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การค้นหาที่พึ่งทางจิตใจ การไหว้พระหรืออบนอบต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอพรให้สมดังปรารถนา จนเกิดแนวคิดที่เรียกว่า “สายมู” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) พฤติกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อที่เพิ่มขึ้น

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทั้งในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและศาสนสถานที่หลากหลาย โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่าน 9 วัดสำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ (1) วัดกลางพระอารามหลวง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ (2) วัดประชาธิมม อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ (3) วัดป่าพุทธมงคล อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ (4) วัดสว่างหัวนาคำ อำเภอยางตลาด (5) วัดป่าธรรมพิทักษ์ อำเภอกุฉินารายณ์ (6) วัดพุทธาวาสกุสินทร์ อำเภอ สหัสขันธ์ (7) วัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ (8) วัดรังสีปาลิวัน อำเภอก้ามกุ้ง และ (9) วัดวังคำ อำเภอเขาวง สถานที่เหล่านี้ล้วนเป็นจุดหมายปลายทางที่มีสถาปัตยกรรมโดดเด่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสความสงบ

และความงามทางวัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี 2566 จังหวัดสามารถสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติรวม 1,462.65 ล้านบาท โดยมีอัตราการเติบโตของรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 77.50 เมื่อเทียบกับปี 2565 ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 4 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์ และตอกย้ำให้เห็นถึงศักยภาพของจังหวัดในฐานะจุดหมายปลายทางที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ตั้งแต่ต้นปี 2567 จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้นในนาม "เมืองแห่งพระเกจิ" เนื่องจากมีพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาหรือนักท่องเที่ยวสายมู ที่แสวงหาความสงบและที่พึ่งทางจิตใจ เดินทางเข้ามาเพื่อสักการะพระเกจิในจังหวัดกาฬสินธุ์ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่จังหวัดจำนวนมาก โดยในช่วงเดือนมกราคม 2567 ถึง กรกฎาคม 2567 จังหวัดกาฬสินธุ์มีผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือนมากถึง 1,145,395 คน มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 93.02 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2566 ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นของผู้มาเยือนสูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) แสดงให้เห็นว่าจังหวัดกาฬสินธุ์กลายเป็นจุดหมายปลายทางที่น่าสนใจสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว สำหรับจังหวัดกาฬสินธุ์ตั้งแต่ต้นปี 2567 มีพระเกจิที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่มีดังนี้ (1) พระราชวัชรธรรมโสภณ (หลวงปู่ศุลา สิริจันโท) ธรรมอุทยานหลวงปู่ศุลา สิริจันโท อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ (2) พระครูโสภณวินัยวัฒน์ (หลวงปู่เวิน คุณะโสโก) วัดบูรพาโคกเครือ อำเภอยางตลาด (3) พระราชศีลโสภิต (หลวงปู่หนูอินทร์ กิตติสาโร) วัดป่าพุทธมงคล อำเภอเมืองกาฬสินธุ์

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มดังกล่าว ข้อมูลสถิติสะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ทั้งในรูปแบบของการเยี่ยมชมศาสนสถานที่มีความงามผ่านเส้นทางวัฒนธรรม 9 วัดชื่อดัง รวมถึงการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวสายมูที่มาสักการะพระเกจิอาจารย์ในพื้นที่ 3 แห่ง ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ในอนาคต ซึ่งหากไม่มีการศึกษาถึงทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนและเป็นระบบ ประชาชนในพื้นที่จะเสี่ยงต่อการเสียโอกาสในการเข้าถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม รายได้จากการท่องเที่ยวอาจตกอยู่ในมือของกลุ่มทุนภายนอก หรือเกิดการพัฒนาแบบไร้ทิศทางที่เน้นเชิงพาณิชย์มากเกินไปจนกระทบต่อวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังอาจเกิดปัญหาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่เหมาะสม ขาดระบบการจัดการขยะและควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม ส่งผลให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและศรัทธาทางศาสนาในพื้นที่เสื่อมถอย และขาดโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่าทางจิตใจและจิตวิญญาณอย่างแท้จริง การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการศึกษาทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

คำถามการวิจัย

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร? เนื่องจากจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ทั้งศาสนสถานสำคัญ ประเพณีท้องถิ่น และกระแสนิยมในรูปแบบสายมูที่ได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่จึงมีความสำคัญ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ สร้างรายได้ ลดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนนโยบายเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยกำหนดขอบเขตดังนี้

ด้านเนื้อหา ศึกษาบริบทที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านเทคโนโลยี

ด้านพื้นที่ศึกษา วัดและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง : ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว

ด้านระยะเวลา : ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน มกราคม ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. 2568

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งในด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่วิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการวางแผนหรือกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นและความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างตรงจุด

2. ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน ที่ผ่านการวิเคราะห์เชิงสถิติ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด ชุมชน และผู้ประกอบการ

สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติหรือพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาและนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ในบริบทของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเฉพาะมิติที่มีผลเชิงบวกและเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการ ปรับบทบาทและบทบาทของภาครัฐให้เหมาะสมกับบริบท และตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

4. เป็นแนวทางในการจัดการและวางมาตรการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งด้านวัด ชุมชน สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ผ่านการจัดระเบียบพื้นที่ กำหนดมาตรฐานการรองรับนักท่องเที่ยว และกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรักษาวิถีชีวิตและทรัพยากรท้องถิ่นในระยะยาว

นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เช่น วัด โบราณสถาน พระธาตุ และแหล่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เพื่อการบูชา สักการะ การปฏิบัติธรรม การเรียนรู้ หลักธรรม และร่วมกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและชุมชนในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม คุณค่าทางศาสนา วัฒนธรรม และสามารถดำรงไว้ได้ในระยะยาว เพื่อให้คนรุ่นหลังสามารถใช้ประโยชน์และสัมผัสคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมได้ต่อไป

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่คนในพื้นที่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในการร่วมวางแผน จัดกิจกรรม ดูแลแหล่งท่องเที่ยว และถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) หมายถึง แนวคิดการบริหารภาครัฐที่เน้นประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า การเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและชุมชนมีส่วนร่วม และมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือศาสนสถาน เพื่อประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การไหว้พระ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทำบุญ ปฏิบัติธรรม รวมถึงเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างเสริมมงคลแก่ชีวิต และเป็นการเสาะแสวงหาที่พึ่งทางใจใน

ช่วงเวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ (ศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2551) ปัจจุบันแนวโน้มการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ทั้งในกลุ่มคนไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนที่มีความเชื่อคล้ายกันทำให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาหรือ “การท่องเที่ยวสายบุญ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โดยเน้นการพัฒนาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ศาสนสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืน ทั้งในด้านกายภาพและการจัดกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีควบคู่กัน (ประกาศคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) ส่งผลให้การจัดกิจกรรมอย่างการไหว้พระ 9 วัด การทอดกฐิน การปฏิบัติธรรม และงานเทศกาลสำคัญต่าง ๆ กลายเป็นที่นิยมในหมู่ประชาชนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ วชิราภรณ์ โลหะชาละ (2558) ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวจำนวนมากมีพฤติกรรมเดินทางทำบุญและร่วมกิจกรรมศาสนาในช่วงวันหยุดหรือเทศกาลสำคัญ นอกจากนี้ พระสนั่น เจริญยิ่ง (2565) ยังกล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่มีการผสมผสานอิทธิพลจากอินเดีย ขอม จีน และวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ศาสนสถานและพิธีกรรมทางศาสนาของไทยมีความหลากหลายและเอกลักษณ์เฉพาะตัว จนกลายเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ขณะเดียวกัน ศิวินิต อรรถวุฒิกุล และคณะ (2560) ก็ชี้ว่าการท่องเที่ยวสายบุญหรือการท่องเที่ยวเชิงศรัทธากำลังได้รับความนิยมในตลาดโลก และมีส่วนสำคัญต่อเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทย

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับความเชื่อ ศรัทธา และวิถีชีวิตของคนไทย ดำเนินควบคู่กับการพัฒนาศาสนสถานและแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งช่วยส่งเสริมทั้งเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ วัฒนธรรม และเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างยั่งยืน (อัญชลี ชัยศรี, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในหลายมิติ ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรและสร้างประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตั้งแต่ปี 2531 ว่าควรจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและคุณภาพทางนิเวศ (World Tourism Organization, 1988) การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เกิดความยั่งยืน ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการร่วมวางแผน พัฒนา และดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว (มนชนก จุลสิกข์, 2562) วัดควรเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจ สืบสาน ประเพณีท้องถิ่น และจัดกิจกรรมทางศาสนาให้ควบคู่ไปกับการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชนิพนธ์ วิสารโท (2562) ที่เน้นให้ชุมชนและวัดร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยว และอนุรักษ์ทรัพยากรในพื้นที่อย่างสมดุลนอกจากนี้ พระครูสังฆรักษ์อนุรักษ์ ธีรสกุลโก และปราโมทย์ ยอดแก้ว (2560) ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ การ

จัดการข้อมูลข่าวสาร พัฒนากายภาพวัด การจัดกิจกรรมเชิงพุทธ การส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ และการรักษาอัตลักษณ์ของวัด ซึ่งล้วนเป็นแนวทางสำคัญในการรักษาเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาไว้ในระยะยาว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนควรเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาให้เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานรัฐ ชุมชน วัด และโรงเรียน ควรร่วมมือกันอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง (พระครูสังฆรักษ์อนุรักษ์ ธีรสกุลโก และปราโมทย์ ยอดแก้ว, 2560; พระราชนทร์ วิสารโท, 2562; มนชนก จุลลักษณ์, 2562)

ทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management- NPM)

Christopher Hood (1991) ที่ถือเป็นผู้บัญญัติศัพท์ New Public Management อย่างเป็นทางการ ได้อธิบายหลักการสำคัญของ NPM ว่าเป็น การนำแนวทางบริหารของภาคเอกชนมาใช้ในภาครัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดขั้นตอน ลดต้นทุน และมุ่งเน้นผลลัพธ์และความพึงพอใจของประชาชน การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เป็นแนวคิดที่มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพของระบบราชการ โดยปรับใช้วิธีบริหารของภาคเอกชน เช่น การมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การจัดการโครงสร้างแบบกะทัดรัด การแข่งขันในการให้บริการสาธารณะ และการให้ความสำคัญกับคุณภาพบริการต่อประชาชน (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ, 2557) หลักการสำคัญของ NPM ประกอบด้วย การมุ่งเน้นผลผลิต การวัดผล การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส การจัดการแบบเอกชน การเน้นลูกค้า การแข่งขัน การตรวจสอบบทบาทรัฐ จิตสำนึกความรับผิดชอบ และการจัดการด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ (พัชรีย์ สิริวัฒนาศาสตร์, 2555) สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ แนวคิด NPM สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน (Public-Private-Community Partnership: PPCP) ให้ร่วมกันวางแผน พัฒนา และบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่นและประชาชน (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ, 2557; พัทธ์ สิริวัฒนาศาสตร์, 2555)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถจัดกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) งานวิจัยด้านพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว (2) งานวิจัยด้านคุณภาพการบริการและการรับรู้คุณค่า (3) งานวิจัยด้านการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ (4) งานวิจัยด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ดังนี้

1. งานวิจัยด้านพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว พัทธนันท์ อธิตัง และคณะ (2567) ศึกษาการท่องเที่ยวสายมูเตลูที่วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) พบว่าความเชื่อ ศรัทธา และพฤติกรรมตามกลุ่มอ้างอิง ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวสายมู ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยด้านวัฒนธรรมและความเชื่อท้องถิ่นที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและสุพร อ่อนพุทธา (2566) ศึกษานักท่องเที่ยวเจนซีสายมูเตลูพบว่าคุณภาพการบริการใน 6 มิติ ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและการตัดสินใจเดินทาง สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของคุณภาพการบริการและการสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว

2. งานวิจัยด้านการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เฉลิมพงษ์ พงศ์จันทร์ (2566) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสมาธิในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ความเรียบง่าย ความโดดเด่นทางวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมที่มีอัตลักษณ์ท้องถิ่น สะท้อนถึงมิติด้านสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธและ Choi & Sirakaya (2006) เสนอกรอบตัวชี้วัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 6 ด้าน ได้แก่ การเมือง สังคม นิเวศวิทยา เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

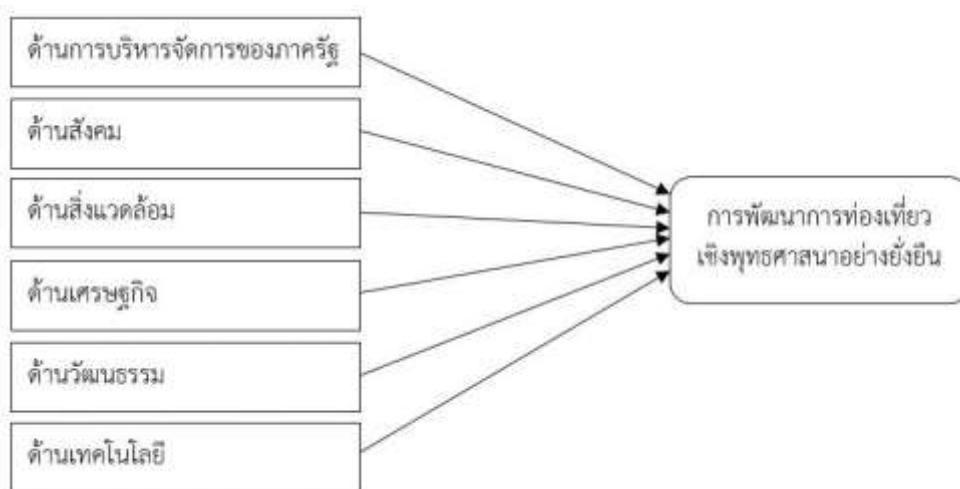
3. งานวิจัยด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม He & Wang (2022) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจีน พบว่าการท่องเที่ยวศาสนาเพิ่มรายได้เศรษฐกิจท้องถิ่นแต่ส่งผลลบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสมดุลและ Ha (2024) ศึกษาในเวียดนาม พบว่าปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ การอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงจริยธรรม และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ส่งผลต่อความยั่งยืน

4. งานวิจัยด้านภาพรวมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) รายงานว่าความเชื่อสายมูเตลูได้รับความนิยมสูงหลัง COVID-19 สร้างรายได้หมุนเวียน 10,800 ล้านบาท (2562) สอดคล้องกับสำนักงานสภาพัฒน์ (2566) ที่ระบุการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเชิงเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์และจัดกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 6 มิติ ได้แก่ ภาครัฐ สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี จึงได้นำบริบททั้ง 6 ด้านนี้มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1 โดยปรับจาก เฉลิมพงษ์ พงศ์จันทร์ (2566) และ Choi & Sirakaya (2006) ที่ได้พัฒนาตัวชี้วัดสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนใน 6 มิติ ได้แก่ มิติการเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี รวมถึงงานวิจัยของ Ha (2024)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย รายละเอียดดังนี้

1. ด้านภาครัฐ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดนโยบาย มาตรการ และแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ภาครัฐมีบทบาททั้งในด้านการจัดสรรงบประมาณ การวางแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การดูแลความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น
2. ด้านสังคม เป็นการเสริมสร้างบทบาทของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการจัดการและรับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ลดผลกระทบทางสังคม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
3. ด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการอนุรักษ์ทรัพยากร
4. ด้านเศรษฐกิจ เป็นการสร้างรายได้และกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องสร้างสมดุลระหว่างรายได้ การลงทุน
5. ด้านวัฒนธรรม เป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น การสืบสานพิธีกรรม ศิลปวัฒนธรรม และองค์ความรู้ การท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องเชื่อมโยงศาสนากับวิถีชีวิตท้องถิ่น และใช้วัดหรือศาสนสถานเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรม
6. ด้านเทคโนโลยี เป็นมิติสำคัญที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการบริหารจัดการข้อมูล การประชาสัมพันธ์ และการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการใช้สื่อดิจิทัล โซเชียลมีเดีย แอปพลิเคชัน และระบบนำทาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวจากเส้นทางท่องเที่ยว 9 วัดตั้งในจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มนักท่องเที่ยวสายบุญที่เดินทางเข้ามาสักการะพระเกจิในจังหวัดกาฬสินธุ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ คนในชุมชนท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา คนในชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พระสงฆ์ บุคลากรทางศาสนา และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างกรณีไม่ทราบจำนวนประชากร ใช้สูตรของ Taro Yamane ดังนี้

$$n_0 = \frac{z^2 p(1-p)}{e^2}$$

โดยที่

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

z = ค่าระดับความเชื่อมั่น (Confidence Level)

p = สัดส่วนของประชากรที่คาดว่าจะตอบสนอง

e = ค่าความคลาดเคลื่อน (Margin of Error)

คำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($z = 1.96$) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน (e) = 5% หรือ 0.05 และไม่ทราบค่าประชากรทั้งหมด ($p = 0.5$)

$$n = \frac{1.96^2 \cdot 0.5 \cdot (1 - 0.5)}{0.05^2}$$
$$n = \frac{3.8416 \cdot 0.25}{0.0025} = \frac{0.9604}{0.0025} = 384.16$$

ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการคือ 385 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) เนื่องจากการศึกษาเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน ซึ่งต้องการข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่มีบทบาทแตกต่างกัน การสุ่มแบบแบ่งชั้นช่วยให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมจากทุก

กลุ่ม เพื่อให้ได้ตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างครบถ้วน จากกลุ่มเป้าหมาย 385 คน โดยสุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มย่อยโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง	สัดส่วน	จำนวน (คน)
นักท่องเที่ยว	40%	154
คนในชุมชนท้องถิ่น	30%	116
ผู้บริหารท้องถิ่น/เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	10%	39
พระสงฆ์หรือบุคลากรทางศาสนา	10%	39
ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	10%	39
รวม		385

จากตารางที่ 1 เป็นการกำหนดสัดส่วนของกลุ่มเป้าหมาย 385 คน โดยนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบการท่องเที่ยวเป็นผู้บริโภคบริการโดยตรง การรับรู้ ความพึงพอใจ และความต้องการของนักท่องเที่ยวมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว คนในชุมชนท้องถิ่น เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนร่วมโดยตรงกับการจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ผู้บริหารท้องถิ่น/เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกลุ่มผู้กำหนดนโยบายและสนับสนุนด้านการบริหารจัดการงบประมาณ และโครงสร้างพื้นฐาน พระสงฆ์หรือบุคลากรทางศาสนา เป็นผู้มืบทบาทหลักในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ดูแล ศาสนสถาน และถ่ายทอดคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวในพื้นที่ และมีบทบาทในการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก

3. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งประกอบด้วยนักท่องเที่ยวที่เดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยว 9 วัดตั้ง นักท่องเที่ยวสายบุญที่เดินทางเข้ามาสักการะพระเกจิ ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พระสงฆ์ บุคลากรทางศาสนา และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 385 คน

4. วิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยอิงจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน และครอบคลุมตัวแปรสำคัญ ได้แก่

ด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการใน 2 กลุ่ม ได้แก่

4.1. กลุ่มทดลองใช้ (Try-out) จำนวน 30 คน การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับกลุ่มทดลอง ดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์ โดยแจก QR Code ที่เชื่อมโยงกับ Google Forms ให้กลุ่มทดลอง 30 คนทดลองตอบแบบสอบถามก่อนการเก็บข้อมูลจริง กลุ่มทดลองนี้จะประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มเป้าหมาย เช่น นักท่องเที่ยวสายบุญที่เดินทางเข้ามาสักการะพระเกจิในจังหวัดกาฬสินธุ์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบความชัดเจนของแบบสอบถาม ความเข้าใจในคำถาม และประเมินระยะเวลาในการตอบ เพื่อปรับปรุงแบบสอบถามให้เหมาะสมก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

4.2. กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 385 คน การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณสำหรับกลุ่มตัวอย่างดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์ โดยแจก QR Code ที่เชื่อมโยงกับ Google Forms เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงแบบสอบถามได้สะดวก กลุ่มตัวอย่างถูกสุ่มจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางตามเส้นทางท่องเที่ยว 9 วัดดังในจังหวัดกาฬสินธุ์ รวมถึงนักท่องเที่ยวสายบุญที่เดินทางเข้ามาสักการะพระเกจิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พระสงฆ์ บุคลากรทางศาสนา และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล วิธีการตอบแบบสอบถาม และให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจคำถามอย่างถูกต้องและตอบคำถามได้อย่างตรงไปตรงมา

5. การตรวจสอบข้อมูล

ก่อนนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเครื่องมือวิจัย โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ค่า IOC ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.89 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความชัดเจน ความเข้าใจในคำถาม และระยะเวลาในการตอบ รวมทั้งตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามด้วยเทคนิค Item-Total Correlation และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้และเหมาะสมสำหรับการเก็บข้อมูลจริง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสถิติจากแบบสอบถาม และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จะถูกนำมาสรุปและแปลผล

เพื่อเสนอข้อเสนอนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ตาม แนวคิดของ Best (1997) มีรายละเอียดดังนี้ โดยมีเกณฑ์การแปลผลช่วงชั้น ดังนี้

4.50 – 5.00 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 – 4.49 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2.50 – 3.49 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

1.50 – 2.49 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.49 ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามบทบาท

บทบาทของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. นักท่องเที่ยว	132	34.3
2. คนในชุมชนท้องถิ่น	132	34.3
3. ผู้บริหารท้องถิ่น/เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	55	14.3
4. พระสงฆ์หรือบุคลากรทางศาสนา	35	9.1
5. ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว	31	8.1
รวม	385	100

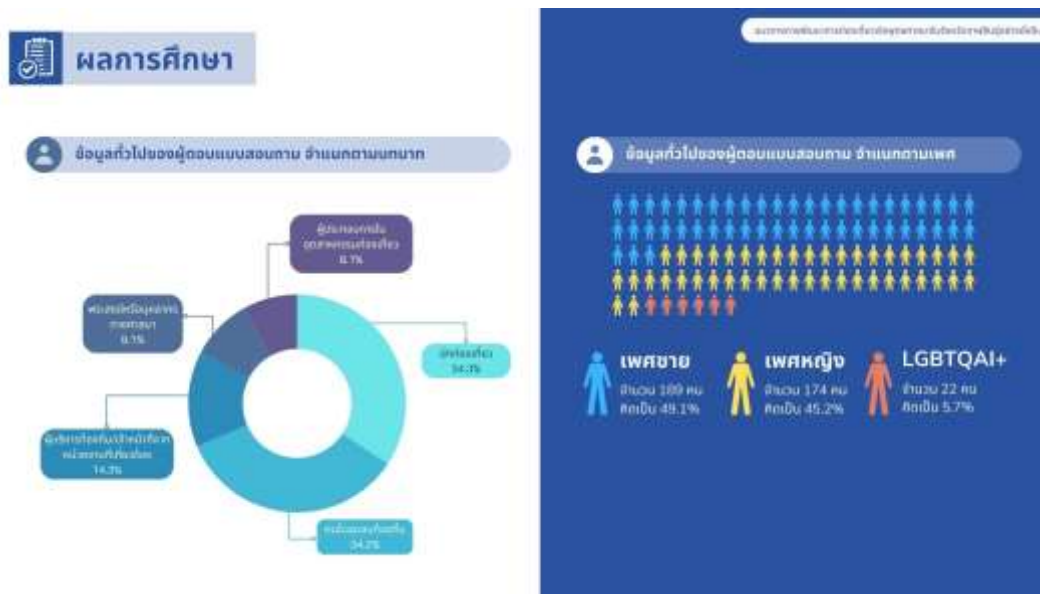
จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งหมด 385 คน ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.3 ของกลุ่มตัวอย่าง ขณะที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 14.3

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ชาย	189	49.1
2. หญิง	174	45.2
3. LGBTQIA+	22	5.7
รวม	385	100

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น เพศชายมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 49.1 รองลงมาคือเพศหญิง ร้อยละ 45.2 และกลุ่ม LGBTQIA+ ร้อยละ 5.7 แสดงให้เห็นถึงการเปิดกว้างและการมีส่วนร่วมของทุกเพศในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเพศชายและหญิงยังคงเป็น

กลุ่มหลัก ขณะที่กลุ่ม LGBTQIA+ ก็เข้ามามีบทบาทในสัดส่วนที่น่าสนใจ สะท้อนถึงแนวโน้มของการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาที่หลากหลายมากขึ้นในปัจจุบัน

ภาพที่ 2 ผลการศึกษา ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ และจำแนกตามเพศ

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 20 ปี	1	0.3
2. 20-29 ปี	49	12.7
3. 30-39 ปี	97	25.2
4. 40-49 ปี	120	31.2
5. 50-59 ปี	104	27.0
6. 60 ปีขึ้นไป	14	3.6
รวม	385	100

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.2 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.0 และกลุ่มอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.2 แสดงให้เห็นถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องส่วนใหญ่ในจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นกลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนกลางถึงปลาย ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ให้ความสำคัญกับศาสนา วัฒนธรรม และการแสวงหาความสงบทางจิตใจ สะท้อนถึงค่านิยมการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาในกลุ่มวัยที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและเวลาในการเดินทางมากกว่ากลุ่มวัยอื่น ๆ

ตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	24	6.2
2. มัธยมศึกษา	143	37.1
3. อนุปริญญา/ปวส.	68	17.7
4. ปริญญาตรี	116	30.1
5. สูงกว่าปริญญาตรี	34	8.8
รวม	385	100

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 37.1 รองลงมาคือ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 30.1 และ อนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 17.7 แสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นฐานสำคัญของชุมชน และยังสะท้อนถึงโอกาสในการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวและคุณค่าทางศาสนาให้เหมาะสมกับระดับการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต

ผลการศึกษา

ภาพที่ 3 ผลการศึกษา ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ และระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 6 ข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภาครัฐ

ข้อมูล	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน	190	49.5
ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว	191	49.7
ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานสำหรับสถานที่ท่องเที่ยว	222	57.8
จัดการศึกษาฝึกอบรมเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในการพัฒนาอย่างยั่งยืน	110	28.6
การพัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่นให้มีความรู้และทักษะในการจัดการท่องเที่ยว	143	37.2
การพัฒนาสาธารณูปโภคเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	188	49.0
การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	200	52.1
การควบคุมและดูแลความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	134	34.9
การสนับสนุนโครงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	90	23.4
การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์กับจังหวัดอื่น	103	26.8

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านภาครัฐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า สิ่งที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การสนับสนุนด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานสำหรับสถานที่ท่องเที่ยว รองลงมาคือ การประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว

ตารางที่ 7 ข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสังคม

ข้อมูล	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
การให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	151	39.2
การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	185	48.1
การเพิ่มบทบาทของชุมชนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว	152	39.5
การอนุรักษ์ประเพณีและศาสนา	165	42.9
การสร้างรายได้ของชุมชน	256	66.5
การพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้เป็นไกด์หรือวิทยากร	136	35.3
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว	198	51.4
การส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์	165	42.9
การต้อนรับและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความประทับใจที่ยั่งยืน	157	40.8
การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยสนับสนุน	139	36.1
ชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการใดเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว	88	22.9

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสังคม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเป็นสถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างรายได้ของชุมชนเป็นประเด็นที่มีความสำคัญสูงสุดในบริบททางสังคมปัจจุบัน รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ตารางที่ 8 ข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อมูล	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและความสะอาด	317	82.6
การปลูกต้นไม้หรือเพิ่มพื้นที่สีเขียว	248	64.6
การควบคุมมลพิษ	143	37.2
การลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เช่น น้ำและพลังงานไฟฟ้า	106	27.6
การจัดการแหล่งน้ำในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว	115	29.9
การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน	135	35.2

ข้อมูล	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
การพัฒนาด้านคุณภาพของอากาศ	128	33.3
การใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในโครงสร้างและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ	176	45.8
การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว	38	9.9

ตารางที่ 8 แสดงข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าในบริบทของสถานการณ์ปัจจุบัน ประเด็นที่มีความสำคัญสูงสุดคือ การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและความสะอาด รองลงมาคือการปลูกต้นไม้หรือเพิ่มพื้นที่สีเขียว และ การใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในโครงสร้างและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ตารางที่ 9 ข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจ

ข้อมูล	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
ส่งเสริมตลาดสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว	240	63.8
พัฒนาธุรกิจที่พัก เช่น โฮมสเตย์ หรือโรงแรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น	91	24.2
สนับสนุนการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะให้กับชาวบ้านในด้านการบริการการท่องเที่ยว	45	12.0
ส่งเสริมการสร้างงานและจ้างงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	115	30.6
พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน น้ำประปา และระบบไฟฟ้าในพื้นที่ท่องเที่ยว	155	41.2
สนับสนุนเงินทุนหรือสินเชื่อสำหรับผู้ประกอบการในท้องถิ่น	183	48.7
จัดแคมเปญประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ	73	19.4
ส่งเสริมกิจกรรมเชิงพุทธศาสนา	84	22.3
สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐ	110	29.3
ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการตลาด	164	43.6
สร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมกันสร้างโครงการท่องเที่ยว	82	21.8

ตารางที่ 9 แสดงข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเป็นบริบทของสถานการณ์ปัจจุบัน ประเด็นที่มีความสำคัญสูงสุดคือ การส่งเสริมตลาดสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือ การสนับสนุนเงินทุนหรือสินเชื่อสำหรับผู้ประกอบการในท้องถิ่น และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการตลาด

ตารางที่ 10 ข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวัฒนธรรม

ข้อมูล	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น	246	64.1
ส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น	198	51.6
ส่งเสริมการจัดแสดงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแสดงดนตรีพื้นบ้าน	139	36.2
สนับสนุนการสร้างพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น	122	31.8
ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหรือของที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพุทธศาสนา	188	49.0
กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	196	51.0
สนับสนุนการจัดการสืบสานประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น การทำบุญในเทศกาลสำคัญ	202	52.6
ส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีทางพุทธศาสนาให้แก่นักท่องเที่ยว	166	43.2
สนับสนุนการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ	152	39.6
ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีกิจกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ศาสนาในพื้นที่	103	26.8

ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านวัฒนธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าเป็นบริบทของสถานการณ์ปัจจุบัน ประเด็นที่ได้รับมีความสำคัญสูงสุดคือ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น รองลงมาคือสนับสนุนการจัดการสืบสานประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น การทำบุญในเทศกาลสำคัญ และส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น

ตารางที่ 11 ข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยี

ข้อมูล	จำนวนผู้ตอบ (คน)	ร้อยละ
สนับสนุนการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์	315	81.8
พัฒนาแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์สำหรับนักท่องเที่ยว	140	36.4
ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เช่น วิดีโอหรือแอปพลิเคชันที่นำเสนอเรื่องราวท้องถิ่น	180	46.8
พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการจองและชำระเงินสำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยตรง	126	32.7
ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาบริการ	187	48.6
สนับสนุนการฝึกอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ	163	42.3
ใช้ระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวเชิงพุทธและการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยว	115	29.9
ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในด้านการจัดการการขนส่งและการเดินทางของนักท่องเที่ยวให้สะดวกสบายและปลอดภัย	105	27.3

ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลสภาพปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเทคโนโลยี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าในบริบทของสถานการณ์ปัจจุบัน ประเด็นที่ได้รับ ความสำคัญสูงสุดคือ การสนับสนุนการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ รองลงมาคือ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาบริการ และ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เช่น วิดีโอหรือแอปพลิเคชันที่นำเสนอเรื่องราวท้องถิ่น

ส่วนที่ 3 ข้อมูลแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
1. ปัจจัยด้านภาครัฐ	3.35	0.88	ปานกลาง
2. ปัจจัยด้านสังคม	3.69	0.65	มาก
3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม	3.51	0.70	มาก
4. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	4.02	0.71	มาก
5. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม	3.99	0.58	มาก
6. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี	3.84	0.65	มาก
รวม	3.73	0.70	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดคือ ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.71) ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.58) ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.65) ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
พื้นที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสบรรยากาศที่สงบและเป็นธรรมชาติ	4.10	0.72	มาก
ชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน ด้วยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนในระยะยาว	4.06	0.73	มาก
มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พุทธศาสนาอย่างจริงจัง เช่น การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม การจัดกิจกรรมที่ไม่รบกวนการปฏิบัติธรรม	3.98	0.80	มาก

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
กิจกรรมการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เช่น การจัดทำป้ายให้ความรู้ การกำหนดพื้นที่เข้าชม และการรักษาความสะอาด	4.06	0.78	มาก
รวม	4.05	0.75	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้วยมากที่สุดคือ พื้นที่ท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาให้มีความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสบรรยากาศที่สงบและเป็นธรรมชาติ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.72) ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน ด้วยการคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชนในระยะยาว และ กิจกรรมการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ เช่น การจัดทำป้ายให้ความรู้ การกำหนดพื้นที่เข้าชม และการรักษาความสะอาด ($\bar{X} = 4.06$) ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่พุทธศาสนาอย่างจริงจัง เช่น การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม การจัดกิจกรรมที่ไม่รบกวนการปฏิบัติธรรม ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.80) ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

ตัวแปร	PSM	SOC	ENV	ECO	CUL	TEC	SBT	VIF
Mean	3.35	3.69	3.51	4.02	3.99	3.84	4.05	
S.D.	0.88	0.65	0.70	0.71	0.58	0.65	0.75	
PSM		.697**	.716**	.116*	.522**	.440**	.157**	2.702
SOC			.748**	.453**	.632**	.532**	.405**	3.249
ENV				.311**	.615**	.568**	.338**	3.010
ECO					.512**	.576**	.652**	1.971
CUL						.649**	.612**	2.328
TEC							.645**	2.264
SBT								

ตารางที่ 14 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.116 ถึง 0.748 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตัวแปรส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง (Best, 1977) ซึ่งอาจเกิดปัญหา Multicollinearity ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทดสอบการเกิดปัญหา Multicollinearity โดยใช้ค่า VIF (Variance Inflation Factor) พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระมีค่าอยู่ระหว่าง 1.971 ถึง 3.249 แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่เกิดปัญหา เนื่องจากปัญหา Multicollinearity จะเกิดเมื่อค่า VIF มากกว่า 10 (Gujarati & Porter, 2008) เกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Best, 1977) แสดงดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 เกณฑ์การแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	การแปลผลระดับความสัมพันธ์
0.00-0.20	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก
0.21-0.50	มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ
0.51-0.80	มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
0.81-1.00	มีความสัมพันธ์ในระดับสูง

ตารางที่ 16 การวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคูณระหว่างแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน	การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อย่างยั่งยืน		t	sig
	สัมประสิทธิ์ ถดถอย	ความคลาด เคลื่อนมาตรฐาน		
ค่าคงที่	0.420		2.664	0.008
1. ด้านการบริหารจัดการของ ภาครัฐ	-0.174	-0.229	-4.431	<0.001*
2. ด้านสังคม	0.094	0.091	1.620	0.106
3. ด้านสิ่งแวดล้อม	-0.058	-0.061	-1.125	0.261
4. ด้านเศรษฐกิจ	0.281	0.299	6.798	<0.001*
5. ด้านวัฒนธรรม	0.394	0.346	7.248	<0.001*

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน	การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา อย่างยั่งยืน		t	sig
	สัมประสิทธิ์ ถดถอย	ความคลาด เคลื่อนมาตรฐาน		
6. ด้านเทคโนโลยี	0.358	0.353	7.487	<0.001*
R = 0.797, AdjR ² = 0.629, SE = 0.40700, F = 107.044				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 16 พบว่า ตัวแปรแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในทางบวกคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ไม่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ มีผลกระทบทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถเขียนสมการพยากรณ์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ดังนี้

$$SBT = 0.420 - 0.174(PSM) + 0.281(ECO) + 0.394(CUL) + 0.358(TEC)$$

จากสมการดังกล่าวสามารถแปลความหมายได้ว่าหากหากแนวทางด้านเศรษฐกิจ (ECO) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น 0.281 หน่วย หากแนวทางด้านวัฒนธรรม (CUL) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น 0.394 หน่วย และหากแนวทางด้านเทคโนโลยี (TEC) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนเพิ่มขึ้น 0.358 หน่วย นอกจากนี้ ผลจากการวิจัยยังพบว่า หากแนวทางด้านการบริหารจัดการของภาครัฐ (PSM) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนลดลง 0.174หน่วย

สรุปผลการศึกษา

สภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์

1. ด้านภาครัฐ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ยังมีข้อจำกัดในการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยเฉพาะในด้านงบประมาณ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งยังไม่เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าการสนับสนุนด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานเป็นประเด็นที่มีความสำคัญสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

2. ด้านสังคม ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสังคมว่า การสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้รับความสำคัญสูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้รับการสนับสนุนสูง แสดงถึงความร่วมมือของคนในพื้นที่ แต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานยังคงเป็นประเด็นที่ต้องการการส่งเสริมต่อไป การอนุรักษ์ประเพณีและศาสนา รวมถึงการส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์ได้รับความสนใจในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นถึงความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม แต่ยังคงต้องการการพัฒนาต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวยังเป็นอีกประเด็นที่ต้องพัฒนา ขณะที่การจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวได้รับความสนใจน้อยที่สุด ซึ่งอาจสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณและการจัดการที่ยังไม่เพียงพอ

3. ด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันด้านสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ว่า การจัดการขยะและความสะอาดเป็นประเด็นที่ได้รับความสำคัญมากที่สุด แสดงถึงความพยายามในการรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว ขณะที่การเพิ่มพื้นที่สีเขียวและการใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมยังคงได้รับการสนับสนุนในระดับสูง แสดงถึงความตระหนักถึงการรักษาสีเขียว การควบคุมมลพิษและการส่งเสริมพลังงานทดแทนได้รับความสนใจในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปในด้านนี้ ส่วนการจัดการแหล่งน้ำและการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการสนับสนุนในระดับใกล้เคียงกัน แต่ยังไม่เป็นประเด็นที่ได้รับการพัฒนาเต็มที่ ขณะที่การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวได้รับความสำคัญน้อยที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการดูแลสภาพแวดล้อมทางกายภาพมากกว่าการจัดการในเชิงนโยบายหรือการควบคุมพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

4. ด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ว่า ตลาดสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ แสดงถึงการเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจชุมชน ขณะที่การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริมการตลาดยังคงอยู่ในระดับที่ต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะและการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีให้กับผู้ประกอบการท้องถิ่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน น้ำประปา และระบบไฟฟ้า มีการพัฒนาในระดับปานกลาง แต่ยังคงมีความต้องการการพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ ความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาครัฐยังคงมีข้อจำกัด ซึ่งบ่งชี้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายังขาดความเชื่อมโยงที่มีประสิทธิภาพ การสร้างงานและธุรกิจที่พอกพูนคล่องตัววัฒนธรรมท้องถิ่นมีการเติบโตในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่ ซึ่งสะท้อนถึงช่องว่างในการสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูด

นักท่องเที่ยวและการพัฒนาทักษะด้านบริการของคนในชุมชนยังคงมีการดำเนินงานในระดับที่จำกัด แสดงให้เห็นถึงความต้องการในการพัฒนาและยกระดับทั้งในด้านการตลาดและการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่

5. ด้านวัฒนธรรม ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัจจุบันด้านวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นและการสืบสานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนถึงความคาดหวังของชุมชนในการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น รวมถึงการสร้างผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีเอกลักษณ์ทางพุทธศาสนาที่ได้รับการสนับสนุนในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันชุมชนให้ความสำคัญกับการรักษาวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในพื้นที่ การใช้สื่อออนไลน์และการสร้างพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์แสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนในระดับปานกลาง ซึ่งบ่งบอกถึงความพยายามในการเผยแพร่และสื่อสารวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กว้างขวางขึ้น แต่ยังคงมีพื้นที่ที่สามารถพัฒนาได้ในอนาคต โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์ศาสนาในพื้นที่ที่ได้รับความสนใจน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่าการสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนายังต้องการการส่งเสริมและพัฒนามากขึ้น

6. ด้านเทคโนโลยี สภาพปัจจุบันด้านเทคโนโลยีของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการเผยแพร่ข้อมูลและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาได้รับการตอบรับจากประชาชนสูงสุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวยังได้รับการสนับสนุนในระดับสูง แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในการใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาบริการและการจัดการ การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์สำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการฝึกอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านเทคโนโลยีเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล แม้ว่าแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการจองและชำระเงิน รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเดินทางยังได้รับการสนับสนุนในระดับปานกลาง แต่ยังมีพื้นที่สำหรับการพัฒนาเพิ่มเติมในอนาคต

ภาพที่ 4 สรุปสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน

1. ด้านการบริหารจัดการภาครัฐ จากผลการศึกษา พบว่า โดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.35) สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐยังมีข้อจำกัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เกิดความยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม แม้จะมีการดำเนินนโยบายและกิจกรรมบางประการ แต่ไม่สามารถสร้างการรับรู้หรือความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในระดับชุมชน ประเด็นที่ได้รับคะแนนสูงสุด คือ “สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการของภาครัฐให้ดีขึ้น” (ค่าเฉลี่ย 3.73) แสดงให้เห็นว่าหากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเติบโตหรือได้รับความสนใจมากขึ้น ภาครัฐจะมีท่าทีหรือแนวทางการตอบสนองที่ดีขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญอื่น ๆ เช่น การจัดสรรงบประมาณ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับบทบาทของการบริหารจัดการภาครัฐให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนสะท้อนว่าการสนับสนุนด้านงบประมาณและโครงสร้างพื้นฐานยังไม่เพียงพอ ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ควรได้รับการปรับปรุงอย่างจริงจัง อีกทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมซึ่งจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้เติบโตอย่างยั่งยืนได้ในระยะยาว

แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการของภาครัฐควรมุ่งเน้นที่การจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ครอบคลุมพื้นที่สำคัญ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ซึ่งจะทำให้ภาครัฐสามารถเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

2. ด้านสังคม จากผลการศึกษเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านสังคม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.69) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยเฉพาะด้านความสนใจของประชาชนต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในพื้นที่ที่อยู่ในระดับมากที่สุด ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และมีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือน โดยเห็นว่านักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่เคารพต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังพบว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในพื้นที่ส่งผลในทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและชุมชน โดยเฉพาะในด้านความร่วมมือ การเรียนรู้ร่วมกัน และการฟื้นฟูคุณค่าในท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในด้านสังคมอย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้มากขึ้น ทั้งในด้านการดูแลความปลอดภัย การจัดระเบียบสถานที่ และการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมีมารยาทและเป็นมิตร ชุมชนควรได้รับโอกาสในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนาและวัฒนธรรมจากพระสงฆ์และผู้นำชุมชน ปลุกฝังจิตสำนึกการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับคนในชุมชน เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมร่วมกับการเติบโตทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจในระยะยาว

3. ด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.51) สะท้อนให้เห็นว่าโดยรวมแล้วการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์มีแนวโน้มที่ดี ทั้งในแง่ของความร่วมมือจากชุมชน ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อพื้นที่ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นจากสถานการณ์การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมควรมุ่งเน้นการจัดการความสะอาดและขยะอย่างมีระบบ ส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวและชุมชนในการรักษาสภาพแวดล้อม และสร้างระบบเฝ้าระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมพื้นที่สีเขียวและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ภาครัฐควรเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนและชุมชน เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้คงความสวยงามและกลมกลืนกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน

4. ด้านเศรษฐกิจ จากผลการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.02) โดยเฉพาะในด้านการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่น รวมถึงการส่งเสริมการลงทุนและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการท่องเที่ยวลักษณะนี้มีศักยภาพในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความ

เปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ แม้ว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจจะอยู่ในระดับที่ดี แต่การพัฒนาที่ยั่งยืนควรคำนึงถึงการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง

แนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจควรเน้นการส่งเสริมสินค้าและบริการที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น สินค้า OTOP และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นการจับจ่ายในพื้นที่ ควบคู่ไปกับการสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นได้พัฒนาศักยภาพในการบริการและบริหารจัดการธุรกิจชุมชน ภาครัฐควรสนับสนุนทั้งในด้านเงินทุน การตลาด และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ในพื้นที่อย่างยั่งยืน และยกระดับเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างมั่นคงในระยะยาว

5. ด้านวัฒนธรรม จากผลการศึกษา พบว่าในภาพรวมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.99) โดยเฉพาะในด้านการสะท้อนเอกลักษณ์วัฒนธรรม การสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน และการส่งเสริมองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่มีความน่าสนใจ เช่น สถาปัตยกรรม งานศิลปะ และประเพณี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การนำเสนอข้อมูลด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ควรได้รับการพัฒนาให้มีความชัดเจน ครบถ้วน และเข้าถึงง่ายมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ทั้งนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่เกิดความเข้าใจและซึมซับคุณค่าทางวัฒนธรรมได้อย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนาในด้านวัฒนธรรมควรมุ่งเน้นการบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธเข้ากับกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ สนับสนุนให้คนในชุมชนมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเสริมสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านการส่งเสริมโดยภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อรักษาและต่อยอดเอกลักษณ์ของกาฬสินธุ์ให้เป็นเสน่ห์ที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในระยะยาว

6. ด้านเทคโนโลยี จากผลการศึกษา พบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.84) โดยเฉพาะในด้านการใช้สื่อดิจิทัล เช่น โซเชียลมีเดีย การใช้ QR Code การใช้ระบบ GPS และแผนที่ออนไลน์ ตลอดจนการให้ข้อมูลความรู้แก่นักท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่ดีในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีควรเน้นการพัฒนาสื่อดิจิทัลที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น แอปพลิเคชันนำเที่ยวแบบอินเทอร์แอคทีฟ การใช้มัลติมีเดียประกอบการเรียนรู้ และระบบนำทางที่ช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงควรส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีของคนในพื้นที่ โดยมีภาครัฐและเอกชนร่วมสนับสนุน เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืนควรให้ความสำคัญกับมิติที่มีผลเชิงบวกต่อความยั่งยืน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี ซึ่งมีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การส่งเสริมเศรษฐกิจควรมุ่งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนผ่านการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ส่วนด้านวัฒนธรรมควรเน้นการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นและถ่ายทอดคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม ขณะที่ด้านเทคโนโลยีควรพัฒนาเครื่องมือสื่อสาร เช่น แอปพลิเคชัน และระบบนำทาง ตลอดจนอบรมการใช้เทคโนโลยีแก่ชุมชน สำหรับด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม แม้จะได้รับการประเมินในระดับสูง แต่ไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยว จึงควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว ในขณะที่ด้านการบริหารจัดการของภาครัฐกลับมีผลกระทบทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงควรมีการทบทวนบทบาท การวางแผน และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐ เพื่อให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

ภาพที่ 5 สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายด้าน โดยเฉพาะในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่กล่าวถึงการพัฒนาใน 6 มิติหลัก ได้แก่ การเมือง (ภาครัฐ) สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี (Choi & Sirakaya, 2006) ซึ่งผลการศึกษาชี้พบว่า การพัฒนาเชิงพุทธศาสนาใน

จังหวัดกาฬสินธุ์หากสามารถนำมิติทั้ง 6 นี้มาใช้ในการวางแผนและพัฒนา จะช่วยให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ก็มีสำคัญในการส่งเสริมให้ภาครัฐสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์ต้องการการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ แม้ภาครัฐจะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เช่น การสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เส้นทางคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (พระราชนันท์ วิสาลโท, 2562) และงานวิจัยของประภาส แก้วเกตุพงษ์ และคณะ (2566) ได้เสนอรูปแบบการส่งเสริมอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์ของอุโบสถวัดราษฎร์เป็นผู้ดูแลและพระสงฆ์เป็นผู้เฝ้ารักษา โดยต้องสร้างจิตสำนึกร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับพระสงฆ์เพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งมีความขัดแย้งกับผลการวิจัยที่พบว่าการบริหารจัดการของภาครัฐส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่สมดุล โดยในทางปฏิบัติรัฐมักกำหนดนโยบายแบบบนลงล่าง มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงปริมาณ เช่น การเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ และโครงสร้างพื้นฐาน แต่ละเลยมิติทางจิตวิญญาณและคุณค่าทางพุทธศาสนา ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาถูกแปรเปลี่ยนเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ปัญหาสำคัญคือการขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของพระสงฆ์และชุมชนในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายที่ไม่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น และการขาดระบบการจัดการขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทางศาสนาและบรรยากาศแห่งการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ การที่ภาครัฐขับเคลื่อนนโยบายด้วยมุมมองทางเศรษฐกิจเป็นหลักโดยขาดมิติทางวัฒนธรรมและศาสนา อาจนำไปสู่ความบิดเบือนของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กลายเป็นเพียงกิจกรรมเชิงพาณิชย์ ขาดความลึกซึ้ง และไม่สามารถสร้างคุณค่าเชิงจิตวิญญาณได้จริง เช่น การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยไม่ได้มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้หรือการเข้าถึงหลักธรรมอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ เฉลิมพงษ์ พงศ์จันทร์ (2566) ที่พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่ดีต้องเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่นกับแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา และใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ เช่นเดียวกับ Ha (2024) ที่ชี้ว่าการส่งเสริมเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรมควบคู่กันคือหัวใจของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับ He & Wang (2022) ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวเชิงพุทธช่วยสร้างรายได้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่หากไม่มีการจัดการที่เหมาะสมจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมแม้ได้รับความสำคัญ แต่ยังไม่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ งานวิจัยของ พัทธนันท์ อธิติง และคณะ (2567) และ สุรพร อ่อนพุทธา (2566) ก็พบว่าปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ความศรัทธา และการตอบสนองต่อความเชื่อ เป็นแรงจูงใจสำคัญของนักท่องเที่ยวสายบุญ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยนี้ที่เสนอให้สนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและตลาดสินค้าท้องถิ่น

ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศและกิจกรรมเชิงศรัทธาที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน ที่น่าสนใจคือ ผลวิจัยนี้พบว่าการบริหารจัดการของภาครัฐยังเป็นอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Choi & Sirakaya (2006) ที่ระบุว่า หากขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนและกำหนดนโยบายแบบบนลงล่างจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวขาดความยั่งยืน กล่าวโดยสรุป การศึกษานี้ยืนยันว่า มิติด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในกาฬสินธุ์ ขณะที่บทบาทของภาครัฐต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ภาพที่ 6 สรุปการอภิปรายผลการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) และกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด หรือในระดับอำเภอมีการส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าท้องถิ่น เช่น งานหัตถกรรม อาหารพื้นเมือง หรือ สินค้าระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวสร้างรายได้แก่ชุมชน การบูรณาการร่วมกับ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดในการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวิถีวัฒนธรรม เช่น งานบุญ ภูมิปัญญา การแสดง พื้นบ้าน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รวมถึงการประชาสัมพันธ์โดยสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือแบบบูรณาการ โดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเป็นหน่วยงานหลักขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการและการประสานงานด้าน งบประมาณ และโครงสร้าง

พื้นฐาน ภาคเอกชนมีบทบาทในการลงทุน พัฒนาเทคโนโลยี และการตลาด ส่วนชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการดูแลและให้บริการ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการของพื้นที่ และลดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยว

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร่วมกับวัดและพระสงฆ์ ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในระยะยาว มีการสนับสนุนให้เยาวชนมีบทบาทในกิจกรรมท้องถิ่น เช่น การเป็นมัคคุเทศก์น้อย การทำกิจกรรมจิตอาสา หรือการจัดนิทรรศการส่งเสริมคุณค่าทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ และเตรียมเยาวชนให้เป็นผู้ดำเนินอนาคตด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือผสมผสาน (Mixed Methods) งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งสามารถวัดแนวโน้มและระดับความคิดเห็นได้ดี แต่ยังมีขาดมิติความเข้าใจในมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การวิจัยในอนาคตควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือกลุ่มสนทนา (Focus Group) เพื่อเข้าใจบริบท สาเหตุ และแรงจูงใจของพฤติกรรม หรือเลือกใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทั้งกว้างและลึก ครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. การศึกษาแนวทางการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย จากผลการศึกษาพบว่าเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษากลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดียเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา: กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

3. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารายได้ของชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา แม้การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในกาฬสินธุ์จะมีผลทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ แต่ยังไม่มียังมีข้อมูลเชิงลึกว่าชุมชนได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจในรูปแบบใด งานวิจัยต่อไปควรศึกษาการวิเคราะห์กลไกการสร้างรายได้และผลกระทบทางเศรษฐกิจของชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดกาฬสินธุ์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570)*.

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2566 เข้าถึงได้จาก https://province.mots.go.th/ewtadmin/ewt/ranong/download/article/article_20230418122435.pdf

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2566).*สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2567 (Domestic Tourism Statistics (Classify by region and province 2024))*. เข้าถึงเมื่อ 15 กันยายน 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.mots.go.th/news/category/760>

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). รายงานสถานการณ์ท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและการท่องเที่ยวสายบุญในประเทศไทย ปี 2566. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2566, 11 สิงหาคม). ปลุกกระแสท่องเที่ยว “อะเมซิ่ง มูตัสวีร์ส เปิดจักรวาลสายบุญ”. Thailand.go.th.เข้าถึงได้จาก https://thailand.go.th/issue-focus-detail/001_02_394?hl=th
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). ราชกิจจานุเบกษา. เข้าถึงได้จาก <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/140D070S0000000003900.pdf>
- เฉลิมพงษ์ พงศ์จันทร์. (2566). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสมาธิแนวพุทธศาสนาบนฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เข้าถึงเมื่อ 2 ธันวาคม 2566 เข้าถึงได้จาก <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/handle/123456789/2957>
- ชมพูนุท ภาณุภาส, & ญัตติศักดิ์ ต้นสมรส. (2565). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในย่านไชน่าทาวน์ กรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 13(1), 1-16.
- ดวงรัตน์ โกยกิจเจริญ. (2562). พฤติกรรมการท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดภูเก็ต. วารสารปัญญา, 26(1), 76-85.
- ตริยากานต์ พรหมคำ. (2565). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้แนวคิดการจัดการแบบร่วมมือกันกรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้าและชุมชนบ้านร่องกล้าอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://nuir.lib.nu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/5376/3/TreeyakamPhromkham.pdf>
- ทัศนีย์ ปิยะเจริญเดช, พระพงษ์ศักดิ์ สนมมโน (เกษวงค์รอด) และกรกต ขาบัณฑิต. (2564). มุมมองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ. Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University, 15(2), 264-273.
- บุญเกียรติ การะเวกพนธ์ และคณะ. (2557). การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2567 เข้าถึงได้จาก <https://wiki.kpi.ac.th>
- ประภาส แก้วเกตุพงษ์, วิเชียร แสนม และจรัส สายจันเจียม. (2566). รูปแบบการส่งเสริมอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศิลป์ของอุโบสถในจังหวัดร้อยเอ็ด. Journal of RoiKaensam Academi, 8(9), 156-168.
- พระครูสังฆรักษ์อนุรักษ์ และปราโมทย์ ยอดแก้ว. (2560). อัตลักษณ์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา: ตัวชี้วัดและแนวปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนตามวิถีพุทธ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 13(ฉบับพิเศษ 1)
- พระมหาวัฒนา ปญญาทีโป (คำเคน) และพิชญนันต์ พงษ์ไพบูลย์. (2567). การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือในรูปแบบดิจิทัลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธนานาชาติในเมืองหลัก 15 จังหวัดของประเทศไทย. มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 10(1), 12-24.

- พระราชนทร์ วิสารโท. (2562). การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 233–243. เข้าถึงเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/20291>
- พระสนั่น เจริญยิ่ง. (2565). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไร่ขิง วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร. Silpakorn University Repository: SURE. เข้าถึงเมื่อ 19 ธันวาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/28336?attempt=2&>
- พัชรีย์ สิริวัฒนาศาสตร์. (2555). การบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM). แก๊ไขเมื่อ 23 มิถุนายน 2012 เข้าถึงเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2566 เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/196887>
- พัทธนันท์ อธิตัง, เตชิตา สุทธิรักษ์, กุลวดี จันทร์วิเชียร, วิสูตร เพชรรัตน์, & วราพร กาญจนคลอด. (2567). การท่องเที่ยวสายมูเตลู: วัดเจดีย์ (ไอ้ไข่) จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 11(1), 244–253.
- มนชนก จุลลักษณ์. (2562). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา: วัดในพื้นที่จังหวัดนครปฐม. *วารสารการท่องเที่ยวและการจัดการบริการพิเศษ*, 21(2), 203–210.
- วชิราภรณ์ โลหะชาละ. (2558). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: แม็คเอ็ดดูเคชั่น. สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). รายงานเศรษฐกิจท่องเที่ยว 4 เมษายน-มิถุนายน 2559.
- วิสุทธิณี ธาณิรัตน์. (2564). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: กรณีศึกษาตำบลเกาะหมากอำเภอปากพะยูนจังหวัดพัทลุง. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 16(3), 71–84.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2555). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. *คลังนานาวิทยา*.
- ศิวินิต อรรถวุฒิกุล และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของ จังหวัดราชบุรี. *Veridian E-Journal*, 10(2), 2392–2409.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ กระทรวงวัฒนธรรม. (2021, กรกฎาคม 15). *เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 9 วัดดังในจังหวัดกาฬสินธุ์* [วิดีโอ]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=r_Ye5GENmDU
- สุรพร อ่อนพุทธา, วิญญูปรอยกระโทก, วรางกูร อิศรางกูร ณ อยุธยา, & สัจจาจาก จอมโนนเขวา. (2566). คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและการตัดสินใจท่องเที่ยว: นักท่องเที่ยวเจนซีสายมูเตลู. *สยามวิชาการ*, 24(42), 75–94.
- อัญชลี ชัยศรี. (2561). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย*, 8(1), 133–140.
- Best, J. W., & Kahn, J. V. (1997). *Research in education* (พิมพ์ครั้งที่ 7). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism management*, 27(6), 1274–1289.

Gujarati, D. N., & Porter, D. C. (2008). *Basic econometrics* (5th ed.). McGraw-Hill.

Ha, D. T. T. (2024). The Role of Buddhist Cultural Spaces in Promoting Sustainable Tourism: A Case Study in Vietnam. *Journal of Ecohumanism*, 3(7), 3131-3149.

He, Y., & Wang, C. (2022). Does Buddhist Tourism Successfully Result in Local Sustainable Development. *MDPI Journal, Sustainability*, 14(6), 3584.

Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>

Kumar, A. (2019). A Review Paper on Buddhist Tourism in India: A Study on Role of Government, Technology and Types of Circuit. A Review Paper on Buddhist Tourism in India: A Study on Role of Government, Technology and Types of Circuit (March 11, 2019).

World Tourism Organization. (1988). *Sustainable tourism development: A guide for policymakers*. UNWTO.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York, NY: Harper and Row.